

EKONOMICKÉ VZDELÁVANIE – NEVYHNUTNÁ SÚČASŤ VZDELANIA PROFESIONÁLNYCH VOJAKOV

Soňa JIRÁSKOVÁ

ECONOMIC EDUCATION - AN NECESSARY PART OF THE EDUCATION OF PROFESSIONAL SOLDIERS

Abstract:

Education of military personnel is a continuous process that should be adapted to the needs and development of modern armed forces. For this reason, it is necessary to make changes in the study plans and the content of the subjects taught at the Armed Forces Academy of M. R. Štefánik in Liptovský Mikuláš. The aim of the article is to formulate a proposal for supplementing the content of taught subjects oriented to the field of economics.

Keywords: *education, economics, professional soldiers*

ÚVOD

Súčasnú požiadavku praxe vyžadujú odborne vzdelaný personál, čo sa v plnej miere týka aj Ozbrojených síl Slovenskej republiky (OS SR). Hlavnou vzdelávacou inštitúciou, ktorá pripravuje odborníkov na výkon vojenského povolania je Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši (AOS), ktorá poskytuje vysokoškolské vzdelanie budúcim dôstojníkom ako aj ďalšie kontinuálne vzdelávanie profesionálnym vojakom OS SR. Jej ambíciou je poskytovať kvalitné, medzinárodne porovnateľné vzdelanie v oblasti obrany a vojenstva, zabezpečovať vojenskú prípravu a výcvik budúcich dôstojníkov, realizovať výskum a vývoj, garantovať rozvoj bezpečnostných vied v oblasti obrany a vojenstva v Slovenskej republike a prispievať k ekonomickému a sociálnemu rozvoju regiónu.

Táto vzdelávacia inštitúcia bola zriadená Zákom Národnej rady Slovenskej republiky č. 455/2004 Z. z. ako štátna vysoká škola. Je nástupkyňou predchádzajúcich vysokoškolských ustanovizní poskytujúcich vojenské vzdelávanie. Akadémia ozbrojených síl pôsobí v prostredí slovenských a európskych vysokých škôl zároveň v prostredí vojenských vzdelávacích inštitúcií krajín Severoatlantickej aliancie (NATO). Dôležitú úlohu v jej činnosti zohrávajú inovácie a národná a medzinárodná spolupráca.

Zámerom Akadémie ozbrojených síl je uskutočňovať atraktívne vzdelávanie a vojenský výcvik poskytujúce študentom vedomosti a zručnosti na plnenie úloh v oblasti

bezpečnosti. Do výučby sú zavádzané najnovšie poznatky vied v oblasti obrany a vojenstva tak, aby absolventi mohli zabezpečiť obranyschopnosť Slovenskej republiky. Splnenie tohto zámeru je podmienené akreditáciou vysokoškolských študijných programov všetkých troch stupňov vysokoškolského vzdelávania. Ide o študijné programy, v ktorých sa uskutočňuje vzdelávanie a ktoré pokrývajú požiadavky OS SR na vzdelávanie dôstojníkov.

Z dôvodu požiadaviek na zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania sa v Slovenskej republike uskutočňuje proces akreditácie študijných programov. Akreditáciu v súčasnosti realizuje Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo. Agentúra je verejnoprávna inštitúcia, ktorá vykonáva činnosť externého zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania. Rozhoduje o rozsahu oprávnení vysokých škôl na uskutočňovanie vysokoškolského vzdelávania v Slovenskej republike, oprávnení vysokých škôl uskutočňovať habilitačné a inauguračné konanie a ukladá a kontroluje napĺňanie opravných opatrení zo strany vysokých škôl. Agentúra vydáva štandardy pre vnútorný systém zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania, štandardy pre študijné programy a štandardy pre habilitačné konanie a inauguračné konanie.

Pracovné skupiny výkonnej rady Slovenskej akreditačnej agentúry po uskutočnení posudzovania existujúcich systémov manažérstva kvality na príslušných vysokých školách vypracúvajú a predostierajú vedeniu vysokých škôl „Hodnotiace správy k žiadosti o posúdenie vnútorného systému zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania podľa § 24 zákona č. 269/2018 Z. z. o zabezpečovaní kvality vysokoškolského vzdelávania“.

Procesu akreditácie sa v roku 2023 podrobila i Akadémia ozbrojených síl. Z predbežnej správy pracovnej skupiny okrem iného vyplynula i požiadavka na zlepšenie výučby netechnických predmetov naprieč študijnými programami obsahovo aj štrukturálne, a to z dôvodu zabezpečenia celistvého vzdelávania a rastu osobnosti a charakteru študenta ako príslušníka OS SR, nielen technika. To znamená doplniť vojenskú pripravenosť a vedomosti/zručnosti z konkrétneho odboru o vzdelanie v spoločensko-vednej oblasti¹.

Pracovná skupina odporučila zvýšiť kvalitu a náročnosť študijného programu „Bezpečnosť a obrana štátu“ na bakalárskom aj magisterskom stupni štúdia predovšetkým aktualizáciou študijných plánov a informačných listov spoločenskovedných predmetov, zaistiť, aby sa náročnosť štúdia progresívne zvyšovala a ďalším z odporúčaní bolo aj umožnenie špecializácie v oblasti vojenského hospodárstva a ekonómie.

Cieľom predkladaného príspevku je reagovanie na predostreté požiadavky a odporúčania pracovnej skupiny a formulovanie návrhu na doplnenie obsahu vyučovaných predmetov orientujúcich sa na oblasť ekonómie.

Z vedeckých metód boli pri spracovaní príspevku použité štandardné metódy sekundárneho výskumu, predovšetkým obsahová analýza vedeckých a odborných

¹ Hodnotiaca správa Pracovnej skupiny výkonnej rady Slovenskej akreditačnej agentúry pre vysoké školstvo k žiadosti o posúdenie vnútorného systému zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania podľa § 24 zákona č. 269/2018 Z. z.

informačných zdrojov tuzemských i zahraničných autorov, ktorí sa venujú problematike vojenského vzdelávania a zároveň interných dokumentov dotýkajúcich sa vysokoškolského vzdelávania na Akadémii ozbrojených síl. Metóda konkretizácie bola použitá pri uvedení tém a problémov, ktoré by mali obohatiť obsah ekonomických predmetov.

1 POŽIADAVKY NA VZDELÁVANIE PROFESIONÁLNYCH VOJAKOV

Fenomén prípravy bojovníkov na ich činnosť existuje od vzniku bojových skupín organizovaných v ľudských rodoch, kmeňoch, národnostných spoločenstvách, štátnych útvaroch a pod. Občan – vojak zaradený na určitú dobu do armádneho systému, nie je na začiatku svojej kariéry dostatočne pripraveným bojovníkom a obrancom svojej vlasti. Na výkon svojho špecifického povolania sa potrebuje dokonale pripravovať a cielene zdokonaľovať. Na tento účel slúži vzdelávanie a výcvik v podmienkach armády.

Vzdelávanie je pre každého človeka permanentnou celoživotnou činnosťou a patrí k najvýznamnejším aktivitám človeka. Ide o stále sa nekončiaci proces. Vzdelávanie profesionálnych vojakov slúži na to, aby bol vojak schopný plniť úlohy zadávané veliteľom a aby sa aj sám dokázal rýchlo a správne rozhodovať v záujme dosiahnutia spoločensko-vojenských cieľov (Vyhnal, 1995).

Pri vzdelávaní ľudí v období globalizácie je nevyhnutné flexibilne reagovať na prejavy mnohokrát protichodných spoločenských trendov a na neustále sa zrýchľujúci nárast informácií. Keďže vojenské školstvo je súčasťou slovenskej vzdelávacej sústavy a zároveň Slovenská republika je členom Európskej únie a Severoatlantickej aliancie, obsah vzdelávania musí spĺňať požiadavky na vysokoškolské vzdelávanie v SR a zároveň musí byť kompatibilné s trendami prípravy vojenského personálu v uvedených medzinárodných organizáciách.

Cieľ vojenského vyučovania a výcviku vychádza z celospoločenských cieľov výchovy, z cieľa vojenskej výchovy a vzdelávania a zo základných cieľov jednotlivých príprav príslušníkov ozbrojených síl, ktoré smerujú k dosiahnutiu vysokej psychologickej, morálnej a bojovej pripravenosti vojakov a vojenských skupín a majú podobu ďalšej konkretizácie nielen v základných výcvikových dokumentoch, ale tiež v sústave predmetov bojovej prípravy.

Obsah vojenského vyučovania a výcviku je definovaný ako vybraný okruh nevyhnutných poznatkov, spôsobilostí, zručností a návykov, spôsobov racionálnych činností, skúseností a noriem všestrannej vycvorenosti a vojenského správania v ich vzájomných vzťahoch, ktoré si vojaci v priebehu vojenského vyučovania a výcviku osvojujú. Ide o štruktúrovanú, dynamickú sústavu poznatkov, skúseností a činností/aktivít, ktorá tvorí základ vyučovacieho, výcvikového a výchovného procesu vojakov. V priebehu tohto procesu sa tento obsah mení na vedomosti, spôsobilosti, návyky, schopnosti, postoje, názory, presvedčenie, čím utvára osobnosť vojaka.

Obsah vojenského vyučovania a výcviku nie je tvorený podľa subjektívnych potrieb a záujmov jednotlivých veliteľov alebo vojenských skupín, ale je daný objektívne. Je podmienený množstvom determinantov, vyznačuje sa nevyhnutnými zmenami a značnou dynamikou. Ide o proces veľmi zložitý a náročný, spojený s inováciou a kreativitou, pričom musí byť v súlade (Janeček, Matis, 2006):

- s najnovšími poznatkami vedy a tiež s požiadavkami praxe transformovanými do obsahu učiva,
- s väzbou na spoločenské funkcie armády,
- s celistvosťou učiva,
- s teoretickou a praktickou záväznosťou učiva,
- s logickým usporiadaním obsahu učiva,
- s časom nevyhnutným k osvojeniu si učiva,
- s medzinárodnou skúsenosťou,
- s používanými vyučovacími a výcvikovými koncepciami,
- s využitím adekvátnej materiálno-technickej základne².

Obsah vojenského vyučovania a výcviku je možné vymedziť z *makroštruktúralneho hľadiska* (vyjadruje usporiadanie obsahu učiva na úrovni vojenskej odbornosti) a *mikroštruktúralneho hľadiska* (vyjadruje štruktúru obsahov jednotlivých predmetov vzdelávania, usporiadanie tematických celkov a rozpísanie učiva do jednotlivých zamestnaní) (Janeček, Matis, 2006).

Pri formulovaní edukačných cieľov a stanovovaní obsahu vyučovania je potrebné rešpektovať špecifiká podmienok výkonu vojenského povolania. Ide o nasledovné základné zvláštnosti (Kubínyi, Macháčková, Saliger, 2020):

- Podávanie výkonu v neštandardných pracovných podmienkach (fyzikálne, klimatické, terénne, apod.).
- Realizácia úloh podľa štandardov charakteristických pre vojenskú organizáciu.
- Potreba podávať výkon nielen štandardný, ale i hraničný (limitný), čo si vyžaduje psychickú a fyzickú pripravenosť.
- Vysoká dynamika zmien v podmienkach činnosti (časové hľadisko, rýchla zmena kvality úlohy), nemožnosť uspokojovať niektoré potreby (materiálne, sociálne, duchovné, kultúrne potreby) vzhľadom k charakteru činnosti.
- Skupinový charakter činností, nutnosť práce individuálnej i tímovej, používanie zbraní a ďalších druhov vojenskej techniky, plnenie rozkazov.
- Práca v extrémne náročných situáciách spojených s hraničnými rizikami ohrozenia zdravia i života (existencia konfliktu medzi pudom sebazáchovy a plnením povinností vojaka).

Príprava vojakov je charakterizovaná nielen náročnosťou, ale zdokonaľovaním sa v rade vojenských odborností. Vojaci spravidla získavajú širšiu kvalifikáciu, aby boli schopní nahradiť v prípade potreby iného príslušníka ozbrojených síl. Väčšina profesionálnych

² Ide o učebné pomôcky, didaktickú techniku.

vojakov počas svojej vojenskej kariéry prejde viacerými funkciami a okruh ich právomocí a zodpovednosti sa niekoľkokrát mení. Súčasný stav bezpečnostného prostredia vyžaduje, aby sa velitelia stali viac lídrami ako technicky orientovanými špecialistami, na čo poukazuje i hodnotiaca správa Pracovnej skupiny výkonnej rady Slovenskej akreditačnej agentúry pre vysoké školstvo. Z tohto dôvodu sú do študijných plánov zaradované i spoločenskovedné predmety ako sú, okrem iného, manažment, líderstvo a ekonómia.

2 VZDELÁVANIE V OBLASTI EKONÓMIE A EKONOMIKY

Slovenská republika za základný cieľ svojej obrannej politiky považuje bezpečnosť svojich občanov a obranu štátu. Využíva kolektívnu obranu prostredníctvom Severoatlantickej aliancie, zúčastňuje sa na upevňovaní mieru a stability vo svete a uprednostňuje preventívne bezpečnostné aktivity v súlade s medzinárodným právom.

Je dôležité si uvedomiť, že Slovenská republika disponuje len limitovaným objemom vzácnych zdrojov, ktoré by mohla v prípade potreby nasadiť do vojenskej operácie. Fungovanie OS SR tak vyžaduje intenzívne využívanie ekonomických i manažérskych postupov pri ich riadení. Predpokladom na dosiahnutie racionálneho využívania disponibilných zdrojov je existencia odborne zdatného personálu.

Na potrebu vzdelávania profesionálnych vojakov v oblasti ekonómie a ekonomiky poukazujú vo svojich prácach napríklad: Lašček (2005), Krč (2011), Frianová (2012, 2015), Jirásková (2005, 2012), Petrufová, Jirásková (2011), Nekoranec, Jirásková (2013) a ďalší.

V súčasnom období sa vzdelávanie v oblasti ekonómie a ekonomiky uskutočňuje prostredníctvom predmetov, ktorých stručný obsah dokumentuje Tabuľka 1.

Tabuľka 1 Obsah predmetov z oblasti ekonómie a ekonomiky

Ekonómia
<p>Definície, princípy, zákonitosti, funkcie a význam ekonómie. Predmet a roviny skúmania ekonómie. Verejné statky, externality a trhová neefektívnosť. Dvojstranný vzťah ekonomiky a obrany. Obranyschopnosť krajiny a rastúce ekonomické nároky na jej zabezpečenie. Vzťahy ekonomiky a vojny.</p> <p>Štruktúra národného hospodárstva, rezort obrany ako súčasť verejného sektora. Formovanie obranných spôsobilostí a ekonomické zdroje štátu. Hranica produkčných možností ekonomiky a zabezpečovanie obrany. Úloha štátu v procese ekonomického zabezpečenia obrany. Obranné hospodárstvo, jeho typy, štruktúra a úlohy. Vymedzenie obrannej infraštruktúry.</p> <p>Obranné plánovanie ako jeden z nástrojov obrannej politiky štátu a ako základný systém riadenia obranných zdrojov.</p> <p>Hodnotové vyjadrenie činností v podniku a v ozbrojených silách. Náklady, výnosy a výsledok hospodárenia. Podstata nákladov a výdavkov v ozbrojených silách. Náklady ako kritérium hospodárnosti a nástroj riadenia. Inputovo-outputové metódy využiteľné vo verejnom sektore, vrátane rezortu obrany.</p> <p>Majetková a kapitálová štruktúra podniku a ozbrojených síl. Systém hospodárenia s majetkom v rezorte obrany. Správa majetku štátu, nakladanie s majetkom štátu. Centrálna správa nehnuteľného majetku štátu, centrálna evidencia majetku. Správa pohľadávok štátu.</p>

Obranné výdavky štátu. Makroekonomické súvislosti výdavkov na obranu a mikroekonomické súvislosti financovania obrany. Štátny rozpočet, rozpočet kapitoly MO SR. Rast ekonomických potrieb zabezpečovania obrany štátu a problém ich uspokojovania. Požiadavka na efektívne využívanie obranných zdrojov v systéme formovania obranných spôsobilostí a manažérskeho rozhodovania. Využitie finančnej kontroly, controllingu a vnútorného auditu ako nástrojov ekonomického riadenia v rezorte obrany.

Základy hospodárskej politiky, verejný sektor a verejné financie

Definovanie hospodárskej politiky v ekonomickom systéme štátu. Pozitívna a normatívna stránka hospodárskej politiky. Spoločensko-politický rámec hospodárskej politiky. Funkcie, ciele, nástroje, subjekty

a objekty hospodárskej politiky.

Rozpočtová politika, štátny rozpočet, rozpočtový proces, rozpočtové pravidlá.

Menová politika, jej ciele a nástroje. Vzájomný vzťah menovej a monetárnej politiky.

Zahranično-obchodná politika. Funkcie a účinky zahraničného obchodu. Ekonomická integrácia a hospodárska politika.

Politika trhu práce. Zamestnanosť a nezamestnanosť. Armáda ako subjekt trhu práce.

Hodnotenie účinnosti a dosiahnutých výsledkov hospodárskej politiky. Hodnotenie hospodársko-politického vývoja krajiny. Magický kosoštvorec. Magický šesťuholník. Phillipsova krivka. Tempo ekonomického rastu. Miera inflácie. Vonkajšie hodnotenie – rating. Makroekonomické agregáty.

Verejná ekonomika ako súčasť ekonomických vied, vymedzenie verejného sektora, príčiny jeho existencie. Poslanie, funkcie, činnosť a ciele verejného sektora.

Ekonomická podstata kolektívnych statkov a externalít. Ekonomická a sociálno-politická podstata redistribúcie statkov. Spôsoby zabezpečovania verejných statkov.

Verejné financie, rozsah štátnych intervencií do ekonomiky, funkcie a rozsah verejných financií.

Alokačná, stabilizačná, (re)distribučná a regulačná funkcia verejných financií.

Teória verejnej voľby. Príčiny zlyhávania štátnych zásahov do ekonomiky. Špecifické problémy kolektívneho rozhodovania.

Rozpočtová politika ako súčasť finančnej politiky. Rozpočtová sústava a štátny rozpočet v systéme verejných financií. Nové prístupy k rozpočtovej politike a praxi.

Verejné príjmy a ich členenie. Klasifikácia a genéza daní. Zdaňovanie a efektívnosť. Problematika daňových únikov a tieňovej ekonomiky. Charakteristika ostatných príjmov verejných rozpočtov.

Verejné výdavky. Podstata verejných výdavkov. Verejné projekty, verejné objednávky, verejné obstarávanie. Byrokracia a New Public Sector Management uplatňovaný v inštitúciách verejného sektora. Výkonosť a efektívnosť v inštitúciách verejného sektora.

Ekonomika obrany a manažment logistiky

Ekonomika obrany ako vedná disciplína. Predmet a objekty skúmania teórie ekonomiky obrany štátu. Obrana z pohľadu ekonomickej teórie.

Formy a zdroje financovania a ekonomického zabezpečenia obranných a vojenských potrieb v dobe mieru a v čase vojny. Meranie, sledovanie a porovnávanie vojenských výdavkov. Ekonomické dôsledky vojenských výdavkov – makroekonomický a mikroekonomický pohľad.

Definícia ozbrojeného konfliktu/vojny. Ekonomický rámec a metódy na hodnotenie nákladov ozbrojeného konfliktu.

Ekonomické aspekty terorizmu. Zdroje financovania terorizmu. Náklady terorizmu.

Makroekonomické dopady terorizmu. Úlohy ozbrojených síl a ďalších zložiek rezortu obrany v boji proti terorizmu.

Obranná priemyselná základňa štátu, obchod so zbraňami. Zbrojná politika. Problémy konverzie zbrojnej výroby.

Manažment obrannej akvizície. Akvizičný proces, vyzbrojovanie, manažment životného cyklu vojenských systémov.

Ekonomická bezpečnosť štátu, hospodárska mobilizácia. Ekonomická, obchodná a finančná vojna

ako súčasť hybridnej vojny.

Vojenské aliancie a medzinárodná spolupráca v obrane – teoretické východiská pre aliančné zabezpečenie obrany a zdieľanie obranných schopností a ich nákladov.

Ekonomické aspekty privatizácie obrany a bezpečnosti, ekonomické dôvody zmien v štruktúre a použití armád.

Civilné riadenie a demokratická kontrola ozbrojených síl. Formy, subjekty a ekonomické aspekty civilného riadenia a demokratickej kontroly ozbrojených síl.

Financovanie operácií medzinárodného krízového manažmentu.

Podstata manažmentu logistiky na MO SR a v Ozbrojených silách SR.

Manažment logistiky NATO. Aliančná dokumentácia manažmentu logistiky – hierarchia logistickej agendy a doktrín, logistická politika NATO.

Finančný manažment, evidencia a účtovníctvo

Obsah, úlohy a princípy finančného riadenia. Osobitosti finančného manažmentu uplatňovaného v rezorte obrany. Vplyv ekonomického okolia na finančný manažment implementovaný v rezorte obrany.

Finančná analýza, špecifiká finančnej analýzy uplatňovanej vo verejnom sektore, druhy finančných ukazovateľov a ich využitie.

Finančné plánovanie. Význam finančného plánovania, postup pri tvorbe a kontrole finančného plánu. Finančné plánovanie a rozpočtovanie v rezorte obrany.

Manažment alokácie finančných zdrojov do dlhodobého majetku. Postup pri navrhovaní, hodnotení, výbere a schvaľovaní investičných projektov. Manažment kapitálových výdavkov v rezorte obrany.

Manažment prevádzkového kapitálu. Financovanie obežných aktív organizácie. Manažment bežných výdavkov v rezorte obrany.

Finančné riziká a ich zmierňovanie. Kvantifikácia finančných rizík. Spôsoby zmierňovania finančných rizík. Finančná kontrola a vnútorný audit v rezorte obrany.

Charakteristika vzniku, financovania a hospodárenia rozpočtových a príspevkových organizácií. Vznik rozpočtových a príspevkových organizácií, zriaďovacia listina, základné charakteristiky činnosti, financovanie a hospodárenie tohto typu organizácií.

Charakteristika účtovníctva, cieľ, predmet a právna úprava účtovníctva. Vymedzenie účtovnej jednotky. Funkcie účtovníctva, účtovné systavy, medzinárodné zásady správneho vedenia účtovníctva.

Podstata vedenia a význam účtovnej dokumentácie. Náležitosti účtovných dokladov. Kontrola vedenia účtovníctva. Účtovanie vybraných účtovných prípadov v jednotlivých účtovných triedach. Inventarizácia majetku a záväzkov účtovnej jednotky, účtovná závierka a finančné výkazy.

Obranné plánovanie

Systém obranného plánovania SR ako integrálna súčasť riadenia štátu a ako základný manažérsky systém riadenia obranných zdrojov. Cieľ, základné úlohy a princípy obranného plánovania.

Charakteristika základných plánovacích oblastí.

Základné dlhodobé východiská a plánovacie dokumenty obranného plánovania SR. Harmonizácia obranného plánovania NATO a Európskej únie. Činnosť jednotlivých subjektov obranného plánovania. Systém obranného plánovania v rezorte obrany SR a mechanizmus jeho fungovania.

Základné plánovacie disciplíny obranného plánovania (plánovanie síl, vecných zdrojov, vyzbrojovania, logistiky, komunikačných a informačných systémov a civilné núdzové plánovanie).

Subjekty obranného plánovania na úrovni rezortu obrany SR a ich úlohy.

Systém plánovania, programovania a rozpočtovania ako nástroj obranného plánovania. Model dosiahnuteľných síl a spôsobilostí.

Podstata, vstupy a výstupy fázy programovania. Vytváranie projektov, programov a strednodobých plánov. Zdôrazňovanie požiadavky efektívneho rozloženia zdrojov na zabezpečenie požadovaných spôsobilostí a kapacít OS SR.

Podstata, vstupy a výstupy fázy rozpočtovania. Vytváranie krátkodobých realizačných a finančných

plánov.

Spracovanie správy o plnení príjmov a čerpaní výdavkov kapitoly MO SR.

Vzťahy medzi obranným plánovaním a civilným núdzovým plánovaním. Obranné plánovanie a operačné plánovanie. Aktuálne problémy implementácie obranného plánovania v SR.

Zdroj: Informačné listy predmetov študijného programu Bezpečnosť a obrana štátu.

K ďalším témam, ktoré by sa mohli doplniť do existujúceho obsahu predmetov patrí problematika nákladovosti a efektívnosti vojenského výskumu a vývoja, ekonomické aspekty existencie vojenských koalícií a aliancií, problém substitúcie práce kapitálom – vojenská robotika, jej využívanie a nákladovosť, „principál-agent“ problém a jeho riešenie v „zástupnej“ vojne, škodlivosť korupcie pri zabezpečovaní verejných statkov, globalizácia a determinanty vývoja súčasného bezpečnostného prostredia a ich vplyv na výšku vojenských výdavkov a zabezpečovanie obrany, analýza vojenských výdavkov štátu v súvislosti s poskytovaním hospodárskej a vojenskej pomoci, problematika vojnovkej koristi, zmena charakteru budúcich medzinárodných konfliktov a ich dopady na ekonomiku obrany a bezpečnosti, ekonomická analýza kybernetického priestoru ako druhu bezpečnostnej hrozby, využívanie ekonomických sankcií na podporu mieru a ďalšie.

Opätovné zaradenie predmetov z oblasti finančného a sociálneho zabezpečenia vojakov s riešenou problematikou personálneho manažmentu, personálnej a sociálnej politiky uplatňovanej v rezorte obrany (napr. platové, proviantné, výstrojné, prepravné a sociálne náležitosti profesionálnych vojakov, základné zásady správneho riadenia osobných financií, tvorba a využitie sociálneho fondu, poskytované benefity a pod.) by pre nich predstavovalo praktické využitie nadobudnutých teoretických poznatkov. Finančno-právna problematika by mala byť zároveň nosným obsahom predmetov pre eventuálnu výučbu kadetov špecializácie S-14 – odborník finančno-ekonomickej služby.

Predpokladom dosiahnutia vzdelávacích cieľov je pôsobenie kvalitného učiteľského zboru. Možno súhlasiť s Morongom (2023), že štruktúra vyučujúcich sa musí prispôbiť portfóliu vyučovaných predmetov. Vyučujúci, či už profesionálni vojaci alebo občianski zamestnanci, musia mať prehľad o aktuálnom dianí v národnej ekonomike a zároveň aj v rezorte obrany. Pedagóg vyučujúci ekonomické predmety by z tohto dôvodu mal mať patričné ekonomické vzdelanie, ale zároveň aj vzdelanie pedagogické, získané napríklad formou „doplňujúceho pedagogického štúdia“ realizovaného na Akadémii ozbrojených síl. Nadobudnuté poznatky z pedagogiky, didaktiky, psychológie, sociológie a pod. by mu následne mali slúžiť na dosiahnutie stanovených vzdelávacích cieľov.

Vzdelávanie v oblasti ekonomických disciplín má svoje špecifiká. Ekonómia operuje s konkrétnymi dátami, popisuje procesy exaktnými vzťahmi a formuláciami, pracuje s definíciami, normovanými pojmami, veličinami a jednotkami. Na to musí reflektovať aj didaktika, ktorá sa bude uplatňovať vo vysokoškolskej výučbe (Slavík a kol., 2012).

Ďalší aspekt, na ktorý treba upozorniť v súvislosti so vzdelávaním, je rozvoj komunikačných technológií, ktorý vedie vo vojenskom vzdelávaní i výcviku k výraznému rozširovaniu dištančného vzdelávania, využívania simulačných technológií a trenažérov.

Študenti majú možnosť využívať e-learning, videokonferencie, elektronické publikácie a podobne. Halberštát, Foltin a Holcner (2011) odporúčajú, že z dôvodu potreby rešpektovania moderných trendov výučby je potrebné zabezpečiť prípravu študijných materiálov aj v elektronickej podobe. Tento trend sa začal uplatňovať aj na Akadémii ozbrojených síl, keď sa v poslednom období učebnice, vedecké monografie a ďalšie študijné materiály vydávajú ako v materiálnej tak aj v elektronickej podobe. Študenti sa tak môžu rozhodnúť, ktorá forma pri štúdiu viac vyhovuje ich potrebám.

Dôležité je tiež využívanie spätnej väzby o zabezpečovanej výučbe formou dotazníkových prieskumov realizovaných v rámci „Vnútorného systému zabezpečovania kvality na AOS“. Vo výučbe je potom následne potrebné zo strany učiteľov adekvátne reagovať na prípadné podnety a pripomienky študentov.

ZÁVER

Systém prípravy personálu zaisťujúceho bezpečnosť štátu, teda aj personálu patriaceho do rezortu obrany, je vždy odrazom vývoja medzinárodného bezpečnostného prostredia. Vzdelávanie by malo naplňovať ciele, potreby a požiadavky spoločnosti. Vzdelaný človek, ktorý pochopí širšie súvislosti riešeného problému je schopný rýchle a adekvátne reflektovať na skutočnosť, neustále sa učiť a svoje vedomosti účinne odovzdávať svojim podriadeným.

Vzhľadom na zmenu charakteru vojenských operácií sa musia študenti oboznámiť s novými typmi, spôsobom používania a údržby rozmanitej vojenskej techniky. Odborné vzdelávanie vojenského personálu je neustály proces, ktorý by sa mal prispôbovať potrebám a vývoju moderných ozbrojených síl. Z uvedeného dôvodu je potrebné uskutočňovať zmeny v študijných plánoch a obsahu vyučovaných predmetov (Pagáčik, 2023).

Profesionálny vojak armády demokratického štátu so širším spoločenskovedným rozhľadom by mal mať okrem odborného vzdelania aj poznatky z oblasti histórie, politológie, sociológie, manažmentu, práva a ďalších spoločenských vied, vrátane poznatkov z ekonómie.

V súvislosti s globalizačnými trendmi sú poznatky z ekonómie dôležitejšie ako kedykoľvek predtým. Je potrebné zdôrazniť, že riešenie ekonomických problémov či už v podnikateľskom sektore alebo aj v inštitúciách patriacich do verejného sektora zohráva kľúčovú rolu v živote súčasnej spoločnosti. Zmeny novej podoby budúcich konfliktov sprevádzané nielen novými prejavmi, ale doplnené novými doménami v ktorých môžu prebiehať, budú klásť nové nároky nielen na schopnosti ozbrojených síl, ale i na stabilný a dostatočný zdrojový rámec (Olejníček, Krč, 2021).

Vzdelávanie v oblasti ekonómie a ekonomiky má vybaviť študentov nevyhnutnými vedomostnými predpokladmi pre správne rozhodnutia v osobnom živote a zároveň v ich služobných aktivitách. Keďže ekonomické myslenie nás učí racionálne hospodáriť s disponibilnými vzácnymi zdrojmi, aj profesionálni vojaci by mali vedieť aplikovať základné ekonomické princípy a využívať moderné ekonomické nástroje a metódy v riadení hospodárskych operácií, ktoré sa ich dotýkajú v ich každodennej profesijnej praxi.

Kvalitné rozhodnutia v inštitúciách verejného sektora môžu byť dosiahnuté predovšetkým tým, že si pracovníci budú systematicky dopĺňať vedomosti zo všetkých problémových okruhov, ktorých sa činnosti organizácií verejného sektora dotýkajú. Z tohto dôvodu je potrebné, aby si aj profesionálni vojaci osvojovali základné poznatky ekonómie, pretože táto oblasť vedomostí poskytuje základ pre pochopenie fungovania sveta okolo nás.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Dlhodobý zámer Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika na obdobie 2022 – 2032 v znení Dodatku č. 1 z 13. júla 2023, č. Q: 333.

FRIANOVÁ, V. 2012. Ekonomické vzdelávanie ako dôležitý predpoklad efektívneho riadenia rezortu ministerstva obrany. In *Manažment podnikania a vecí verejných: zborník vedeckých prác II. ročník, č. 2, 2012*. Bratislava : ALDO, 2012. s. 278. ISBN 978-80-970759-27.

FRIANOVÁ, V. 2015. Economic thinking as a significant prerequisite for the efficient management and functioning of the defence sector. In *Journal of Defense Resources Management*, Vol. 6, 2015, Iss.1 (10), p. 13-20. ISSN 2247-6466.

HALBERŠTÁT, L. – FOLTIN, P. – HOLCNER, V. 2011. Jaké vysokoškolské vzdělání potřebují vojenští profesionálové? In *Vojenské rozhledy*, roč. 20 (52), 2011, č. 1, s. 60-70. ISSN 1210-3292.

Hodnotiaca správa pracovnej skupiny Výkonnej rady Slovenskej akreditačnej agentúry pre vysoké školstvo k žiadosti o posúdenie vnútorného systému zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania podľa § 24 zákona č. 269/2018 Z. Z.

JANEČEK, V. – MATIS, J. 2006. *Vybrané problémy edukácie vojenského profesionála*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2006. 94 s. ISBN 80-8040-312-0, ISBN 978-80-8040-312-6.

JIRÁSKOVÁ, S. 2005. Postavenie a význam predmetov podnikového a finančného manažmentu vo vzdelávaní manažérov. In *Zborník z odborného seminára „Manažment a jeho disciplíny“*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2005. s. 53-59. ISBN 80-8040-260-4.

JIRÁSKOVÁ, S. 2012. Potreba kariérneho vzdelávania profesionálnych vojakov OS SR. In *Manažment podnikania a vecí verejných: zborník vedeckých prác, roč. 2, 2012, č. 2*. Bratislava : ALDO, 2012. s. 312-316. ISBN 978-80-970759-2-7.

KRČ, M. 2011. Ekonomické řízení v prostředí obrany. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie „Manažment – teória, výučba a prax 2011“*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2011. s. 185 - 191. ISBN 978-80-8040-427-7.

KUBÍNYI, L. – MACHÁČKOVÁ, P. – SALIGER, R. 2020. *Vybrané kapitoly vzdelávání vojenských profesionálů*. Brno : Univerzita obrany, 2020. 72 s. ISBN 978-80-758-213-48.

LAŠČEK, L. 2005. Úloha ekonomických predmetov v príprave absolventa študijného programu manažment. In *Zborník z odborného seminára „Manažment a jeho disciplíny“*.

- Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2005. s. 48-52. ISBN 80-8040-260-4.
- MORONG, S. 2023. Vzdelávanie – nosný pilier rozvoja vojenskej logistiky. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Aktuálne problémy vojenskej logistiky“*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2023. s. 11-24. ISBN 978-80-8040-660-8 (online) <https://doi.org/10.52651/vl.c.2023.9788080406608.11-24>
- NEKORANEC, J. – JIRÁSKOVÁ, S. 2013. Vybrané aspekty celoživotného vzdelávania profesionálnych vojakov OS SR v kontexte spoločných cieľov a výziev Európskej únie. In *Army and knowledge society: logistics and ecology in the armed forces*. Brno : Univerzita obrany, 2013. s. 38-45. ISBN 978-80-7231-925-1.
- OLEJNÍČEK, A. – KRČ, M. 2021. *Ekonomika obrany a bezpečnosti II. časť*. Brno : Univerzita obrany, Fakulta vojenského leadershipu, 2021. 314 s. ISBN 978-80-7582-420-2.
- PAGÁČIK, J. 2023. Rozvoj vzdelávania Akadémie ozbrojených síl generála M. R. Štefánika v oblasti logistiky. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Aktuálne problémy vojenskej logistiky“*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2023. s. 48-63 ISBN 978-80-8040-660-8 (online), <https://doi.org/10.52651/vl.c.2023.9788080406608.48-63>.
- PETRUFOVÁ, M. – JIRÁSKOVÁ, S. 2011. Rozvoj kľúčových kompetencií v Ozbrojených silách SR. In *Key competencies in knowledge society: today's trends, methods of development and researches*. Brussels : EuroScientia, 2011. s. 231-240, ISBN 978-90-818529-5-1.
- SLAVÍK, M. a kol. 2012. *Vysokoškolská pedagogika*. Praha : Grada, 2012. 253 s. ISBN 978-80-247-4054-6.
- VYHNAL, M. 1995. *Základy vojenského vyučovania a výcviku. Pedagogika a psychológia III*. Liptovský Mikuláš : Vojenská akadémia SNP, 1995. 135 s.

Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ, PhD.

Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika
Katedra logistického zabezpečenia
Demänová 393
031 01 Liptovský Mikuláš
sona.jiraskova@aos.sk